

Patrycja Żychoń

Uniwersytet Śląski w Katowicach

 <https://orcid.org/0009-0009-8797-2980>

„Pielgrzymka z obrzeży Kościoła” jako manifestacja tożsamości osób wykluczonych w kontekście teorii uznania Axela Honnetha

Abstract: This article addresses the problem of social exclusion and the struggle for recognition experienced by individuals affected by mechanisms of marginalization within the Roman Catholic Church. The subject of the study is the religious event “Pilgrimage from the Margins of the Church,” which took place on 4 October 2025 in Częstochowa at Jasna Góra. The analysis is grounded in Axel Honneth’s theory of the struggle for recognition. The study employs participant observation and content analysis. The aim of the article is to examine acts of recognition performed during the event as well as the accompanying media discourse. The pilgrimage constitutes a manifestation of the identity of individuals who have been excluded and harmed within the Roman Catholic Church, while the symbolic acts of recognition represent an attempt at social rehabilitation.

Keywords: marginalization, social exclusion, identity, struggle for recognition, symbolic violence, Roman Catholic Church

Wprowadzenie

Dnia 4 października 2025 roku grupa wiernych Kościoła rzymskokatolickiego, lecz doświadczających w nim wykluczenia, odbyła pielgrzymkę na Jasną Górę do Częstochowy, dając publiczne świadectwo swojej wiary i dalszej chęci przynależności do wspólnoty religijnej. Organizatorami byli publicystka, doktor teologii fundamentalnej Monika Białkowska, dominikanin Maciej Biskup oraz paulin Michał

Legan. Pielgrzymka stanowiła innowatorskie, pierwsze tego typu wydarzenie w Polsce, które otwarcie zapraszało osoby czujące się wykluczone i skrzywdzone w Kościele rzymskokatolickim¹.

Organizatorzy promowali pielgrzymkę głównie na portalu Facebook, gdzie zamieszczali wszystkie ważne informacje. Na stronie internetowej Facebooka można przeczytać, że adresatami tego wydarzenia są „Skrzywdzeni w Kościele, wykluczeni i odrzuceni. Zgorszeni i pozbawieni nadziei. Cisi i nie mający sił rozpychać się łokciami, gdy inni odmawiają im prawa zbliżenia się do Jezusa” (Białkowska, Biskup, 2025). Następnie wyszczególniają grupy społeczne dotknięte marginalizacją:

Osoby homoseksualne, rozwiedzione i żyjące w związkach niesakramentalnych, rodziny bezdzietne i rodzice dzieci urodzonych z in vitro, migranci, ekolodzy, wegetarianie, ćwiczący jogę i wspierający WOŚP. Byli księża i były siostry zakonne. Głosujący na „złe” partie i oglądający „złą” telewizję. Wszyscy, którzy w Kościele usłyszeliście o sobie złe rzeczy, i zapytaliście samych siebie, czy jest dla Was jeszcze miejsce w Kościele — ta pielgrzymka jest dla Was (Białkowska, Biskup, 2025).

Wykluczenie społeczne, w tym marginalizacja i brak uznania powodowane dominującą kulturą i normatywnym porządkiem społecznym różnych instytucji, w negatywnym stopniu wpływa na życie i poczucie tożsamości jednostek. Jedną z takich instytucji jest Kościół rzymskokatolicki, który w swojej narracji często wyklucza różne grupy społeczne. Jest to przyczyną zjawiska, które możemy nazwać wykluczeniem symbolicznym. Osoby marginalizowane podejmują więc działania mające na celu manifestację swojej tożsamości i obecności w Kościele. Jest to walka o uznanie i przynależność do wspólnoty religijnej, która powinna afirmować i szanować każdą tożsamość. Wykorzystana w badaniach teoria uznania Axela Honnetha podkreśla znaczenie budowania tożsamości poprzez uznanie. Koncepcja ta nie opiera się jedynie na emocjonalnym, symbolicznym doświadczeniu, lecz na praktyce społecznej bazującej na wzajemnej strukturze relacji. Brak uznania prowadzi do pogardy, deprecjacji, marginalizacji, a nawet wykluczenia społecznego. Uczestnicy pielgrzymki zostali zaproszeni do podjęcia symbolicznej walki o uznanie i o należne im miejsce we wspólnocie kościelnej.

Celem pracy jest analiza aktów uznania dokonanych podczas „Pielgrzymki z obrzeży Kościoła” oraz dyskursu medialnego związanego z tym wydarzeniem. W artykule zaprezentowano tło conceptualne, akcentując kategorie marginalizacji, wykluczenia społecznego, tożsamości i uznania. W dalszej części omówiono założenia badawcze, scharakteryzowano narzędzia oraz uzyskane wyniki.

¹ Za granicą podobne wydarzenie miało miejsce w trakcie Roku Jubileuszowego Watykanu. W dniach 6—7 września 2025 roku odbyła się pielgrzymka katolickiej społeczności osób LGBTQ+. Pielgrzymi, wchodząc przez Drzwi Święte do Bazyliki Świętego Piotra, dokonali symbolicznego aktu pojednania (Lukiv, 2025).

Od marginalizacji po walkę o uznanie

Definicji marginalizacji i wykluczenia społecznego w literaturze przedmiotu jest bardzo dużo i stanowią one wielowymiarową analizę rzeczywistości, uwzględniając np. kwestie ekonomiczne i polityczne. Na potrzeby artykułu wybrano te, które przede wszystkim poruszają zagadnienie poczucia tożsamości, wykluczenia symbolicznego, wyznawanych wartości czy deprecjacji jednostki.

Marginalizacja społeczna to brak uczestnictwa jednostek lub grup w porządku społecznym organizowanym przez różne instytucje oraz działania, które do tego stanu prowadzą. Badacze dostrzegają czynniki, które wpływają na porządek społeczny w ujęciu normatywnym. Należą do nich takie aspekty jak: ekonomiczne, prawne, społeczne, aksjologiczne, osobowościowe czy historyczne. Determinanty te oddziałują na życie jednostki i wyłączają ją z przyjętego porządku społecznego w rozumieniu zarówno dosłownym, jak i symbolicznym. Dodatkowo zwraca się uwagę na kulturową obcość marginalizowanych jednostek i grup spowodowaną percepcją rzeczywistości, obyczajami, a także wzorami odmiennymi od dominującej kultury (Kwaśniewski, 1997; Frieske, 1999, s. 167—168). Poszczególne jednostki i grupy w wyniku marginalizacji jako procesu społecznego przechodzą na peryferia (Kowalak, 1998, s. 134).

Badacze analizują wymiary marginalizacji według różnych podziałów. Jednym z nich jest podział zaproponowany przez Elżbietę Tarkowską, która wyróżniła perspektywę cywilizacyjną i kulturową (Tarkowska, 2012, s. 223). Problemy natury materialnej, ekonomicznej czy instytucjonalnej nawiązują do perspektywy cywilizacyjnej. Natomiast konflikt wartości i poczucia tożsamości stanowią perspektywę niematerialną, kulturową. Osoby, które przez to, że nie prowadzą życia według powszechnie przyjętych norm społecznych, są marginalizowane, co pogłębia ich stan wykluczenia.

Również Kościół jako instytucja dokonuje symbolicznego wykluczania, m.in. ze względu na: poglądy, orientacje, wygląd czy styl życia. Religia wpływa na kształtowanie wspólnoty, nadaje życiu sens i cel, daje poczucie przynależności społecznej. Równocześnie poprzez procesy kulturowe i tworzone prawa sprzyja powstawaniu nowych form marginalizacji o różnej intensywności i różnym poziomie wyobcowania (Oza, 2021).

Marginalizacja prowadzi do wykluczenia społecznego (ekskluzji), ignorancji, ostracyzmu i odrzucenia, które ma charakter bardziej dotkliwy i związane jest z nierównościami społecznymi (Silver, 1994; Williams, 2009, s. 276). Badacze zwracają uwagę na brak możliwości uczestniczenia w sferach życia społecznego na akceptowalnym, minimalnym poziomie, który jest oczekiwany w danym państwie. Dotyczy to ograniczenia dostępu do przysługujących praw, różnego rodzaju możliwości i zasobów, do których inne grupy społeczne mają dostęp (Wilczyńska, 2013, s. 14;

Faliszek, 2016, s. 140). Ponadto w przypadku marginalizacji obserwuje się zjawisko alienacji jako izolacji społecznej, której towarzyszą silne poczucie bezradności i braku sensu życia oraz wyobcowanie (Sztompka, 2020, s. 18). Każda grupa społeczna cechująca się pewną odmiennością od przyjętej normy jest narażona na alienację (Kołodziejczyk, 2018, s. 19).

Z marginalizacją i wykluczeniem społecznym wiąże się poczucie degradacji własnej tożsamości, która określana jest jako „indywidualny refleks więzi moralnej” (Sztompka, 2007, s. 37). Można to rozumieć jako świadomość siebie kształtowaną w wyniku interakcyjnych procesów z innymi jednostkami.

Często marginalizację i wykluczenie powoduje przemoc symboliczna. Odnosi się ona do sytuacji narzucenia jednostkom systemu m.in. wartości, norm, wzorców czy zachowań uznawanych przez dominującą kulturę. Ogranicza to swobodę w wyborze własnej ścieżki zgodnej ze swoją tożsamością, wymuszając postawę dostosowania się albo symbolicznego odrzucenia przez społeczeństwo (Bourdieu, Passeron, 1990, s. 59—68).

Intersubiektywne uznanie stanowi podstawę do budowania własnej tożsamości i relacji opartych na poszanowaniu godności. Jest to walka o uznanie, którą podejmuje każda jednostka doświadczająca wykluczenia społecznego. Uznanie kształtuje się w procesie interakcji społecznych. Zachodzi tu zjawisko społecznego tworzenia rzeczywistości, co oznacza, że to jednostki tworzą m.in. postawy, znaczenia i normy, które z czasem zaczynają być poddawane procesom instytucjonalizacji i legitymizacji, w wyniku czego zostają one przyjęte za oczywiste i zewnętrzne (Berger, Luckmann, 1983).

Uznanie to „akt, w którym wyartykułowane zostaje to, że inna osoba ma wartość (*Geltung*) jako osoba, jest wobec tego źródłem prawomocnych roszczeń” (Honneth, 2012, s. XLVI). Ponadto Honneth dodaje, że uznanie ma „centralne znaczenie dla tożsamości członków społeczeństwa oraz funkcjonalnych wymogów wspólnoty” (Honneth, 2012, s. XLVII). Autor wyróżnia trzy sfery uznania związane z systemami społecznymi: rodzina (i inne relacje oparte na miłości), prawo oraz gospodarka. Gospodarka odnosi się do wszystkich instytucji, które w swoim założeniu powinny opierać się na uznaniu (Honneth, 2012, s. XLVII). Koncepcja ta mówi o wzajemnym, intersubiektywnym uznaniu jako o fundamencie tożsamości. Dodatkowo odnosi się do integralności podmiotu, uznania i aprobaty, jakie możemy otrzymać od drugiego człowieka i grupy. Brak uznania prowadzi do zaburzenia własnej tożsamości i podmiotowości i w konsekwencji może skutkować wieloma konfliktami (Honneth, 1992, s. 188—189).

Powołując się na koncepcję Honnetha (2007, s. 329—330), Ariel Modrzyk wyróżnia cztery determinanty, w wyniku działania których następuje uznanie. Po pierwsze, ważna jest pozytywna postawa wobec cech innych grup społecznych i poszczególnych jednostek. Po drugie, działanie poprzez afirmujące czyny jest nadrzędne wobec symbolicznego uznania czy opinii. Po trzecie, uznanie jest autonomiczne

wobec zewnętrznych celów. Po czwarte, wyróżnia się różne podkategorie uznania (Modrzyk, 2013, s. 18). Brak uznania i aprobaty prowadzi do pogardy oraz zranienia. Rodzi to przemoc, pozbawia praw i godności. Tożsamość jednostki zostaje zaburzona. Honneth jednocześnie podkreśla, że pogarda stanowi impuls do podjęcia walki o uznanie. Autor wyróżnia trzy rodzaje poniżenia: cielesne, pozbawienie praw i deprecjacja społeczna. Umniejszanie i pogarda względem wartości wyznawanych przez jednostkę czy grupę społeczną, które nie należą do społecznie przyjętych hierarchii wartości, wpływają negatywnie na autonomię tożsamości i własnych kompetencji społecznych. Zostaje podważona pozycja społeczna i następuje kulturowa degradacja wewnątrz wspólnoty, do której jednostka przynależy bądź chce przynależeć. Wstyd, poniżenie i poczucie krzywdy są negatywnymi reakcjami na brak uznania, ponieważ za ich sprawą tworzy się „psychiczna luka w osobowości” (Honneth, 2012, s. 128—133).

Uznanie powinno dotyczyć każdej odmienności i różnorodności. Z poczuciem uznania wiąże się prawo do szacunku, godności oraz równości np. dla małżeństw zarówno jedнопłciowych, jak i heteroseksualnych (Fukuyama, 2019, s. 37—38). Dodatkowo Francis Fukuyama, który rozwija wyżej wspomnianą koncepcję walki o uznanie, dostrzega pragnienie jednostek sprawiedliwości, bycia dowartościowanym i otrzymania zadośćuczynienia za zadane krzywdy (Fukuyama, 2019, s. 42).

Na zakończenie krótkiego przeglądu literatury przedmiotu warto wspomnieć o polityce różnicy Charlesa Taylora, która wskazuje na indywidualny charakter każdej jednostki. Podkreśla ona znaczenie związku tożsamości z przynależnością do wspólnoty jako najwyższej wartości w definiowaniu siebie i swojego miejsca w grupie (Taylor, 1994, s. 42).

Założenia badawcze

Problemem badawczym podjętym w niniejszym opracowaniu jest kwestia wykluczenia społecznego i prób jego pokonania poprzez walkę o uznanie w Kościele rzymskokatolickim. Przedmiot badań stanowi wydarzenie religijne „Pielgrzymka z obrzeży Kościoła”, która odbyła się 4 października 2025 roku w Częstochowie na Jasnej Górze. Wydarzenie to traktowane jest jako forma praktyki religijnej i jednocześnie akt społeczny, w którym ujawniają się napięcia związane z przynależnością i tożsamością uczestników w ramach Kościoła rzymskokatolickiego. Celem artykułu jest analiza afirmujących aktów w kategoriach uznania według Axela Honnetha oraz dyskursu medialnego dotyczącego „Pielgrzymki z obrzeży Kościoła” na przykładzie wybranych źródeł internetowych. W tekście wyróżniono sześć elementów pielgrzymki, które zostały zinterpretowane jako akt uznania. Należą do nich:

Bastion Świętej Barbary, skrzynka na listy, spowiedź święta, obrzęd mandatum, msza święta i zawiązanie wspólnoty, którą łączą chrzest i wyznanie wiary. Autorka postawiła pytanie badawcze: jakich aktów uznania dokonano w trakcie „Pielgrzymki z obrzeży Kościoła” oraz jak interpretowany był przekaz wydarzenia po jego zakończeniu? Posłużono się obserwacją uczestniczącą wspartą analizą treści źródeł internetowych. Badaniom poddano portale: Więź, Tygodnik Powszechny, Misyjne.pl, Częstochowa. Nasze Miasto.pl, kanał PCh24TV. Materiał obejmował dziesięć źródeł internetowych. Dobór próby był losowy, prosty. Badania prowadzono w okresie od 2 października do 11 listopada 2025 roku. Zastosowana strategia badań jakościowych przy użyciu technik obserwacji uczestniczącej i analizy treści została wybrana ze względu na diagnostyczny charakter badań. Uwzględniono aspekty symboliczne pielgrzymki, które manifestują tożsamość i przynależność do wspólnoty osób wykluczonych.

„Pielgrzymka z obrzeży Kościoła” jako intersubiektywny akt uznania

Omawiane wydarzenie odbyło się 4 października 2025 roku na Jasnej Górze i zgromadziło około 500 osób. Hasłem przewodnim było: „Nie pozwólcie się wypchnąć z Domu Ojca” (Nowicka, 2025).

Pielgrzymka obejmowała dwa główne etapy: panel dyskusyjny oraz mszę świętą, na które składały się szczegółowe punkty programu. Po panelu dyskusyjnym można było odbyć spowiedź świętą, dokonać aktu mandatum, napisać list czy nawiązać nowe kontakty podczas poczęstunku. Następnie rozpoczęła się msza święta z przekazaniem skrzynki z „listami do Boga” i odnowieniem przyrzeczeń chrztu świętego.

Tabela 1 przedstawia analizę zaobserwowanych aktów uznania, jakie dokonały się podczas „Pielgrzymki z obrzeży Kościoła”. Została ona podzielona na trzy kategorie: nazwa aktu, opis samej czynności oraz opis elementów dotyczących uznania.

Tabela 1

Symboliczne akty przełamania wykluczenia jako praktyka uznania i rehabilitacji społecznej

Nazwa	Opis	Akt uznania
1. Bastion Świętej Barbary	W tym miejscu o godzinie 12:30 rozpoczęła się oficjalnie „Pielgrzymka z obrzeży Kościoła”. Bastion znajduje się w pobliżu wejścia do Sanktuarium Matki Boskiej Częstochowskiej. Grupa ludzi czekała przed wejściem, „niczym się nie wyróżniając”, bez flag i transparentów. Kaplica mieści się w podziemiach, co może kojarzyć się z katakumbami, w których pierwsi prześladowani chrześcijanie podtrzymywali wiarę w Boga. To miejsce odwagi i schronienia, ale także nadziei na zmianę.	Bastion Świętej Barbary jest kaplicą Jasnogórskiej Matki Pojednania. Nawiązuje do zjednoczenia i uznania przez Kościół przybyłych pielgrzymów. Już samo umiejscowienie wydarzenia w najważniejszym katolickim centrum pielgrzymkowym w Polsce jest wyrazem szacunku wobec zaproszonych uczestników oraz stanowi o randze podjętego problemu pielgrzymki. Ponadto dekonstruuje stereotyp Jasnej Góry jako miejsca uznania, sprzyjającego prawicowym, konserwatywnym grupom społecznym. Bastion Świętej Barbary to przestrzeń, w której można było doświadczyć intersubiektywnego uznania różnorodności ponad podziałami. Przy wejściu każdy otrzymał naklejkę, na której mógł napisać cokolwiek, np. swoje imię, i przykleić ją w widocznym miejscu. Dzięki temu nikt nie był anonimową osobą — każdy mógł identyfikować się ze swoim imieniem (często różnym niż w dowodzie osobistym, np. w przypadku osób trans czy niebinarnych). Był to symboliczny akt uznania różnej tożsamości każdego uczestnika. Charakteryzował się pozytywną, afirmującą postawą wobec cech poszczególnych pielgrzymów i grup społecznych, do których należą. Zgromadzeni na wydarzeniu mogli w ten sposób poczuć się „widzialni”.
2. Skrzynka na listy	Organizatorzy zachęcali do napisania przed wydarzeniem i w jego trakcie „listów do Boga”, które następnie wrzucało się do specjalnej skrzynki. Znajdowała się ona w centralnym, widocznym miejscu, gdzie odbywał się panel dyskusyjny. Skrzynka ta była przekazana duchownym w trakcie mszy świętej.	Listy zawierały osobiste historie i doświadczenia bólu oraz wykluczenia z Kościoła, który nieraz zawiódł. Poczucie pozbawienia godności i pogardy ze strony instytucji, do której chce się przynależeć, jest wyjątkowo dotkliwie. Listy były zamknięte w zapieczętowanej skrzyni, która symbolicznie została złożona przed Bogiem. Mszę świętą odprawiono w intencji autorów tych listów i całego Kościoła. Organizatorzy stworzyli bezpieczną przestrzeń, aby obecni mogli uzewnętrznić swoje emocje i przełać je na papier w postaci osobistego świadectwa. Nie była to symboliczna, bezcelowa ekspresja, ale afirmujący, pozytywny gest skierowany w stronę pielgrzymów i ich przykrych doświadczeń związanych z Kościołem.

„Pielgrzymka z obrzeży Kościoła” jako manifestacja tożsamości osób wykluczonych...

GSS_SN.2026.17.02 s. 7 z 14

Nazwa	Opis	Akt uznania
3. Spowiedź święta	Po panelu dyskusyjnym była możliwość skorzystania ze spowiedzi, która odbywała się w tym samym miejscu. Kolejka do spowiedzi była długa; można było dostrzec emocje wzruszenia i rozczulenia.	Spowiedź odbywała się z poszanowaniem godności i różnorodności każdego pielgrzyma. Wpłynęło to na umocnienie własnej integralności i tożsamości, umożliwiając podjęcie głębszej refleksji nad dotychczasowymi przykrymi doświadczeniami wykluczenia.
4. Obrzęd mandatum	Jest to rytualny obrzęd obmycia sobie nawzajem nóg. W mandatum można było uczestniczyć po panelu dyskusyjnym w tym samym pomieszczeniu. Przygotowane były krzesła, misy z wodą oraz ręczniki do wytarcia stóp. Rytuał był dobrowolny.	To akt uznania tożsamości osoby doświadczającej wykluczenia ze wspólnoty religijnej. Zarówno duchowni, jak i pielgrzymi mogli sobie nawzajem obmywać stopy, nie było tutaj hierarchiczności. Jest to jeden z najbardziej symbolicznych i afirmujących drugiego człowieka gestów w tradycji chrześcijańskiej. Pokora, służba i uznanie godności stanowią istotę tego obrzędu; to wartościujące działanie spójne z intencją uznania jako nadrzędnego celu.
5. Msza święta	Msza święta była odprawiana przez bp. Artura Ważnego i odbyła się w Sanktuarium Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze. Mszę zaplanowano na godzinę 15:00. Większość uczestników pielgrzymki siedziała z przodu, zaraz przed ołtarzem.	Msza była publiczną okazją do wspólnego umocnienia wiary i przynależności do wspólnoty. Modlitwa w duchu pojednania i zrozumienia stanowiła symboliczny akt uznania i zauważenia każdego wykluczonego pielgrzyma. W trakcie mszy została wygłoszona afirmująca homilia mówiąca o nowym początku, o narodzinach w Kościele jako osoby w pełni chcianej.
6. Zawiązanie wspólnoty, którą łączą chrzest i wyznanie wiary	Podczas panelu i mszy świętej podkreślano znaczenie chrztu świętego i wyznania wiary jako łączników każdego chrześcijanina z Bogiem. W trakcie mszy świętej nastąpiło odnowienie przyrzeczeń chrzcielnych; wcześniej rozdano świece, które można było wtedy zapalić.	Chrzest święty i wyznanie wiary są świadectwem przynależności każdego do wspólnoty Kościoła. Było to symboliczne umocnienie wspólnoty, która tworzy właśnie ten Kościół. Ten afirmujący i wartościujący gest pokazywał, że dla każdego jest miejsce w Kościele, który wzmacnia i podtrzymuje nadzieję.

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 1 przedstawia symboliczne rytuały włączenia do wspólnoty i akty uznania w Kościele rzymskokatolickim. Są one potrzebne i ważne dla integralności tożsamości osób, które doświadczyły wykluczenia w Kościele. W myśl teorii Honnetha zaprezentowane akty zawierają wszystkie podane przez badacza determinanty,

w wyniku których następuje uznanie. Każdy akt cechował się pozytywną postawą wobec jednostki oraz afirmującym czynem bądź gestem. Było to spójne działanie z nadrzędną intencją nastawioną na uznanie.

Analizie poddano materiały pochodzące z panelu dyskusyjnego i kazania oraz źródła internetowe. Jednostką próby w przeprowadzonych badaniach były źródła, w których pojawiał się temat pielgrzymki. Dominujące pola tematyczne dotyczą wykluczenia w Kościele (relacja peryferia—centrum), walki o uznanie, roli pielgrzymki i jej wpływu na dyskurs medialny. Analizowane źródła zostały podzielone według pozytywnego i negatywnego odbioru przekazu i idei omawianego wydarzenia.

W trakcie panelu dyskusyjnego można było wyróżnić następujące zagadnienia: jak czują się w Kościele zaproszeni prelegenci; co stanowi o obrzeżach i centrum Kościoła; jakie akty uznania wobec wykluczonych można odnaleźć w Piśmie Świętym; jakich mechanizmów wykluczenia i zgorszenia przez Kościół doznali zaproszeni goście. Każdy z nich był otwarty na konstruktywną rozmowę nad podjętym tematem pielgrzymki. Już samo doświadczenie tych osób wskazuje na zainteresowanie problemem wykluczenia i postawą uznania.

Jak podaje portal Misyjne.pl (Nowicka, 2025), w dyskusji panelowej udział wzięli: wyżej wspomniana Monika Białkowska, która moderowała panel, dominikanin Maciej Biskup (związany m.in. z duszpasterstwem osób nieheteronormatywnych), ks. Dawid Dyrz (duszpasterz osób będących w związkach niesakramentalnych), paulin Michał Legan (związany z Redakcją Audycji Katolickich Telewizji Polskiej) i Zbigniew Nosowski (redaktor naczelny czasopisma „Więź”). Ważnym przekazem, który wybrzmiał podczas debaty, było uświadomienie, że tak naprawdę to peryferia czy obrzeża stanowią centrum Kościoła. Ojciec Maciej Biskup podkreślił, że katolicyzm to również powszechność, włączenie i równość wobec innych denominacji chrześcijaństwa, które kiedyś były wykluczane. Dodatkowo warto „otulać” drugiego człowieka miłością i uznawać go takim, jakim jest. Podczas dyskusji często przywoływano przypowieści z Biblii dotyczące relacji uznania. Przykładem może być przytoczona przez o. Michała Legana przypowieść o Pasterzu, który porzucił swoje 99 owiec, aby odnaleźć jedną zagubioną, gdzieś na obrzeżach. Zdaniem ks. Dawida Dyrza dużym wyzwaniem jest dbać o osoby na peryferiach i jednocześnie nie pomijać tych, co ciągle trwają w Kościele (Ciastek, 2025; Nowicka, 2025). W trakcie panelu odbyła się pełna emocji dyskusja, podczas której publiczność często klaskała, zgadzając się z wygłaszanymi przemówieniami. Duchowni chętnie dzielili się swoimi świadectwami wykluczenia, np. odmową udzielenia chrztu świętego czy pomocą osobom LGBTQ+.

Kazanie bp. Artura Ważnego odnosiło się do przekazu o braku wykluczenia kogokolwiek przez Boga. Wiodące tematy dotyczyły symboliki niemowlęstwa, miłości stanowiącej fundament Kościoła otwartego dla każdego czy roli Matki Bożej Jasno-górskiej, która rozumie ból. Pojęcie niemowlęcia zostało użyte w kontekście nowego początku, postawy pokory, bezgranicznego zawierzenia oraz statusu powiernika

Bożego Słowa. Zaznaczał, że miejsce każdego człowieka w Kościele nie jest zależne od ludzkiego osądu, a według Ewangelii sam Jezus był prześladowany i wykluczany. Podkreślał, że Jezus w swoich czasach również był szykanowany przez ówczesny system religijny, mierzył się z brakiem zrozumienia oraz licznymi rozczarowaniami i upokorzeniami. Konkluzją było to, że osoby cierpiące i znajdujące się na peryferiach Kościoła są paradoksalnie bardzo blisko Boga. Biskup posłużył się metaforą domu: „Nie dajcie się wypchnąć z domu Ojca. Nawet jeśli stoicie na progu, to ten próg jest lepszy niż świat bez domu”.

Pielgrzymka miała charakter pokojowy i nie była walką *sensu stricto*, nie prowadzono na nią zapisów ani nie pobierano opłat za uczestnictwo. Monika Białkowska na stronie Więź.pl pisała, że „Nie idziemy na Jasną Górę pod żadnymi sztandarami. Nie idziemy przeciwko nikomu. To nie jest żadna walka. Kto w ten sposób to ocenia, mierzy własną miarą” (Białkowska, 2025b). Podczas wydarzenia nie było żadnych flag ani transparentów, co świadczyło o jedności i solidarności w sprawie. Główną ideą pielgrzymki był przekaz, żeby nie odrzucać Boga, ponieważ doznało się krzywd ze strony ludzi (Białkowska, 2025b). Organizatorzy podkreślali znaczenie chrztu, który był łącznikiem pielgrzymów i spoiwem w relacji Bóg—człowiek. To akt chrztu umiejscawia człowieka w centrum Boga, a nie na obrzeżach. Białkowska zwraca uwagę, że „Pielgrzymka z obrzeży Kościoła nie jest szkalowaniem Kościoła i nie jest oskarżeniem Kościoła. Przeciwnie: jest przypomnieniem, że przez chrzest DNA Kościoła płynie w żyłach każdego z nas” (Białkowska, 2025b).

Jasna Góra nie była przypadkowym punktem na odbycie takiej pielgrzymki. Białkowska podkreśla, że jest to sanktuarium, które należy do Boga, i nie należy oceniać go przez pryzmat polaryzacyjnych podziałów albo „bańki” dla wybranych (Białkowska, 2025b). Zorganizowanie pielgrzymki w jednym z najważniejszych miejsc kultu w Polsce pokazało ważność problemu i również było symbolicznym aktem uznania.

Pielgrzymka miała wymiar osobistej podróży duchowej. Jeden z uczestników przyleciał na nią z Chin, co może świadczyć o randze problematyki poruszanej podczas tego wydarzenia. Niektóre osoby przyznają, że kilkanaście lat nie uczestniczyły w życiu Kościoła albo nie przystępowały do komunii i spowiedzi, a ta pielgrzymka była okazją do zmiany. Autorzy podkreślają idee łączenia się w różnorodności oraz „otulenia” zranionych serc, i to stanowiło dla wielu cud (Białkowska, 2025a, s. 42—43).

Analizowane wydarzenie oprócz pozytywnego odbioru spotkało się także z rozczarowaniem czy nawet z krytyką. Ksiądz Adam Świeżyński na portalu Więź.pl pisze:

Pominę więc w niej rozmaite kwestie, które uważam za ważne, choć drugorzędne (np. szkoda, że w panelu dyskusyjnym było aż trzech duchownych na czterech uczestników; szkoda, że podczas Mszy w bazylice nie wybrzmiało wyraźnie to, o jaką pielgrzymkę chodzi i kim są jej uczestnicy) (Świeżyński, 2025b).

Ponadto podaje w wątpliwość słuszość walki o uznanie obrzeży Kościoła przez jego centrum jako mainstream. Centrum to bowiem skutecznie izoluje i marginalizuje grupy społeczne nieuznające oficjalnej, ortodoksyjnej wykładni Kościoła. Czy od takiego Kościoła warto chcieć zdobyć uznanie? Przedstawiona refleksja skłania do zastanowienia się, czy nie lepiej umacniać swoją wspólnotę religijną i miłość do Boga, pozostając właśnie na tych obrzeżach, z daleka od konserwatywnego i ortodoksyjnego Kościoła instytucjonalnego (Świeżyński, 2025b). W innym tekście autor wyjaśnia, że do pielęgnowania wiary niepotrzebna jest żadna klerykalna przychylność. Zaznacza jednak, że nie da się w pełni pozbawić Kościoła wymiaru instytucjonalnego, który w głównej mierze determinuje nasz stosunek do wiary i religii, przy czym tworzą go ludzie kierujący się miłością, ale też często pogardą (Świeżyński, 2025a).

W odpowiedzi na te zarzuty Monika Białkowska zapewnia, że walczy o ludzi skrzywdzonych i o prawdę Kościoła, który nie ma prawa wyrządzać nikomu krzywd w imię Boga i Ewangelii. Dosadnie podkreśla:

Nie zostawię Kościoła i Jezusa w rękach tych, którzy Go wykorzystują: do polityki, do nadużyć, do bawienia się władzą, do manipulowania bezbronnymi, do dyskryminacji, do ksenofobii, do nacjonalistycznych ciągotek (Białkowska, 2025c).

Białkowska jednocześnie wskazuje, że celem pielgrzymki nie było zdobycie uznania i przychylności hierarchów duchownych Kościoła, tylko walka o żywy Kościół, jaki stanowią ludzie. Priorytet stanowiło dzielenie się tożsamością chrześcijanina i prawo do przebywania w Kościele (Białkowska, 2025c).

Zbigniew Nosowski zwraca dodatkowo uwagę, że Kościół oprócz wymiaru instytucjonalnego ma też wymiar duchowny i sakramentalny. Tego żadna instytucja nikomu nie odbierze, ponieważ prawdziwa wiara rozwija się w sercach i sumieniach. To walka o relacje, a nie o instytucje (Nosowski, 2025).

Ponadto przed wydarzeniem zarzucano, że ta pielgrzymka to obraza Kościoła, demonstracja pod egidą tęczyowych flag i transparentów. W dyskursie medialnym pojawiły się również zarzuty manipulacji, umacniania grzechu, statusu ofiary i zawłaszczania sanktuarium na Jasnej Górze (Białkowska, 2025a, s. 45).

Jan Pospieszalski na kanale PCh24TV · Polonia Christiana na YouTube negatywnie ocenił inicjatywę organizacji takiej pielgrzymki, twierdząc, że jest to pozorna wspólnota, związana głównie z ideologią i ofensywną strategią LGBTQ+. Wskazał również istnienie specjalnych duszpasterstw katolickich dla innych domniemanych wykluczonych grup społecznych, np. rozwodników, zarzucając tym samym Monice Białkowskiej kłamstwo — ponieważ według autora te grupy wcale nie są wykluczone. Podkreślał, że ci, którzy stosują się do głównego nurtu nauczania Kościoła, nie są wykluczani (Pospieszalski, 2025).

Wielu przeciwników samej idei omawianej pielgrzymki uważa, że w Kościele nie istnieje wykluczenie. Białkowska podaje, że w Piśmie Świętym nie ma zapisu

o obrzeżach Kościoła, które należy wykluczać, co jest prawdą. Może to wskazywać na to, że przecież Kościół nikogo nie krzywdzi. Jest to przejaw ignorancji i obojętności wobec ludzkich historii i doświadczeń. Ponadto należy reagować na zło czynione w imię Ewangelii (Białkowska, 2025b).

Konkluzje

Celem badania była analiza aktów uznania dokonanych podczas „Pielgrzymki z obrzeży Kościoła” i związanego z nią dyskursu medialnego. Odpowiadając na pytania badawcze dotyczące tego, jakich aktów uznania dokonano w trakcie omawianego wydarzenia oraz jak interpretowany był jego przekaz po jego zakończeniu, można wyciągnąć następujące wnioski. Wyróżniono sześć afirmujących i wartościujących aktów uznania związanych z pozytywną postawą wobec różnorodnej tożsamości. Analiza tych aktów w kontekście teorii Axela Honnetha pozwoliła zauważyć znaczenie intersubiektywnych relacji oraz potrzebę ich doświadczenia przez pielgrzymów. W walce o uznanie nie chodzi o „płaszczanie się” przed katolickim mainstreamem czy hierarchiami Kościoła. Punktem odniesienia jest koncepcja Honnetha o intersubiektywnym uznaniu, które nadaje godność i dostrzega inne tożsamości. Ponadto rozwija dialog międzyludzki o wartościach chrześcijańskich, które są uniwersalne dla każdego. Pielgrzymka była z pewnością podróżą duchową połączoną z refleksją nad własną tożsamością i przynależnością do wspólnoty religijnej. Taka forma wydarzenia zwraca uwagę na problemy społeczne, skłania do debaty i pewnej mobilizacji dążącej do poprawy. Bezpieczna przestrzeń, jaka towarzyszyła pielgrzymce, pozwoliła na zawiązanie się wspólnoty mającej poczucie godności i ważności, darzącej się wzajemnym szacunkiem oraz uznaniem. To właśnie brak zrozumienia przez hierarchów Kościoła rzymskokatolickiego stanowi impuls do podjęcia walki o uznanie. „Pielgrzymka z obrzeży Kościoła” była manifestacją tożsamości osób doświadczających wykluczenia w Kościele.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że omawiane wydarzenie przez każdego pielgrzymę mogło być inaczej interpretowane i odbierane. Autorzy treści internetowych z jednej strony dostrzegają rozczarowanie instytucją Kościoła, a z drugiej strony zwracają uwagę na umocnienie wspólnoty i przeżycie duchowe, które wpływa na rozwój wiary bądź jej odzyskanie. To jest tym cudem, którego wszyscy się doszukiwali. Warto dodać, że „Pielgrzymka z obrzeży Kościoła” z racji braku akredytacji dla dziennikarzy nie powodowała medialnego szumu.

Omawiane wydarzenie, które cieszyło się dużym zainteresowaniem uczestników i na które wpłynęło doświadczenie uznania w Kościele, z pewnością zaowocuje kolejnymi, cyklicznymi edycjami pielgrzymki. Jest to bardzo ważny krok w stronę budowania trwałego dialogu z Kościołem rzymskokatolickim, opartego na akceptacji i afirmacji, a przede wszystkim uznaniu osób wykluczonych.

Przedstawione badania prezentują częściową analizę tematu. Ich rozszerzenie w przyszłości mogą stanowić wywiady pogłębione z organizatorami oraz uczestnikami z różnych grup społecznych. Dodatkowo dalszej analizie warto poddać ciągle pojawiające się materiały związane z „Pielgrzymką z obrzeży Kościoła”.

Bibliografia

- Berger P., Luckmann T., 1983: *Spółeczne tworzenie rzeczywistości*. Przeł. J. Niżnik. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Białkowska M., 2025a: *Pielgrzymka z Obrzeży Kościoła: Nie dajcie się wypchnąć!*. „Tygodnik Powszechny”, nr 42, s. 42—45.
- Białkowska M., 2025b: *Z obrzeży Kościoła na Jasną Górę. Właśnie tam*. Więż.pl, 2.10.2025. <https://wiesz.pl/2025/10/02/z-obrzezy-kosciola-na-jasna-gore-wlasnie-tam/> [dostęp: 27.10.2025].
- Białkowska M., 2025c: *Gdzie jest kościelny mainstream? Jeszcze o Pielgrzymce z obrzeży Kościoła*. Więż.pl, 28.10.2025. <https://wiesz.pl/2025/10/28/gdzie-jest-koscielny-mainstream-jeszcze-o-pielgrzymce-z-obrzezy-kosciola/> [dostęp: 30.10.2025].
- Białkowska M., Biskup M., 2025: *Pielgrzymka z obrzeży Kościoła*. <https://www.facebook.com/events/1065752881948874/> [dostęp: 18.10.2025].
- Bourdieu P., Passeron J.C., 1990: *Reprodukcja. Elementy teorii systemu nauczania*. Przeł. E. Neyman. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Ciastek P., 2025: *Częstochowa. „Pielgrzymka odrzuconych” na Jasnej Górze — rozwodnicy, homoseksualiści, wegetarianie*. Częstochowa. Nasze Miasto.pl, 6.10.2025. <https://czestochowa.naszemiasto.pl/czestochowa-pielgrzymka-odrzuconych-na-jasnej-gorze-rozwodnicy-homoseksualisci-wegetarianie/ar/c1p2-28049577> [dostęp: 29.10.2025].
- Faliszek K., 2016: *Przemiany demograficzne a problem wykluczenia społecznego w lokalnej polityce społecznej*. „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 290, s. 139—148.
- Frieske K.W., 1999: *Marginalność i procesy marginalizacji*. Warszawa: IFiS PAN.
- Fukuyama F., 2019: *Tożsamość. Współczesna polityka tożsamościowa i walka o uznanie*. Przeł. J. Pyka. Poznań: Dom Wydawniczy Rebis.
- Honneth A., 1992: *Integrity and Disrespect: Principles of a Conception of Morality Based on the Theory of Recognition*. „Political Theory”, vol. 20, no. 2, s. 187—201.
- Honneth A., 2007: *Recognition as Ideology*. W: *Recognition and Power: Axel Honneth and the Tradition of Critical Social Theory*. Eds. B. van den Brink, D. Owen. New York: Cambridge University Press, s. 323—347.
- Honneth A., 2012: *Walka o uznanie. Moralna gramatyka konfliktów społecznych*. Przeł. J. Duraj. Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.
- Kołodziejczyk J., 2018: *Sposoby przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu — inkluzja społeczna w organizacji*. „Nowoczesne Systemy Zarządzania”, z. 13, nr 2, s. 17—29.

- Kowalak T., 1998: *Marginalność i marginalizacja społeczna*. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.
- Kwaśniewski J., 1997: *Przedmowa*. W: *Kontrola społeczna procesów marginalizacji*. Red. Idem. Warszawa: Wydawnictwo Interart, s. 7—8.
- Lukiv J., 2025: *Historyczna pielgrzymka katolików LGBTQ+ do Watykanu*. BBC, 7.09.2025. <https://www.bbc.com/polska/articles/cx2340z4y9yo> [dostęp: 7.11.2025].
- Modrzyk A., 2013: *Pomiędzy normatywizmem a realizmem. Od teorii uznania Axela Honnetha do radykalnie refleksyjnej krytyki społecznej*. Kraków: Ha!art.
- Nosowski Z., 2025: *Kościół ten, choć nie taki. Inaczej o Pielgrzymce z obrzeży*. Więż.pl, 17.10.2025. <https://wiesz.pl/2025/10/17/kosciol-ten-choc-nie-taki-inaczej-o-pielgrzymce-z-obrzezy/> [dostęp: 30.10.2025].
- Nowicka J., 2025: *Pielgrzymka z Obrzeży Kościoła. „Nie pozwólcie się wypchnąć z Domu Ojca”*. Misyjne.pl, 5.10.2025. <https://misyjne.pl/pielgrzymka-z-obrzezy-kosciola-nie-pozwolicie-sie-wypchnac-z-domu-ojca/> [dostęp: 27.10.2025].
- Oza P., 2021: *Religion, Culture and the Process of Marginalization*. „International Journal of Interreligious and Intercultural Studies”, vol. 4, no. 2, s. 38—47.
- Pospieszalski J., 2025: *POSPIESZAŁSKI OBRZONY: PIELGRZYMKA OBRZEŻY CZY OBRAZY?*. PCh24.pl, 29.09.2025. <https://pch24.pl/pospieszalski-oburzony-pielgrzymka-obrzezy-czy-obrazy/> [dostęp: 30.10.2025].
- Silver H., 1994: *Social Exclusion and Social Solidarity: Three Paradigms*. „International Labour Review”, vol. 133, no. 5—6, s. 531—578.
- Sztompka P., 2007: *Zaufanie, fundament społeczeństwa*. Kraków: Znak.
- Sztompka P., 2020: *Słownik socjologiczny. 1000 pojęć*. Kraków: Znak Horyzont.
- Świeżyński A., 2025a: *„Nie taki” Kościół rujnuje wiarę w „ten” Kościół. Ponownie wokół Pielgrzymki z obrzeży*. Więż.pl, 11.11.2025. <https://wiesz.pl/2025/11/11/nie-taki-kosciol-rujnuje-wiare-w-ten-kosciol-ponownie-wokol-pielgrzymki-z-obrzezy/> [dostęp: 20.11.2025].
- Świeżyński A., 2025b: *Cudu nie było. Po Pielgrzymce z obrzeży Kościoła*. Więż.pl, 17.10.2025. <https://wiesz.pl/2025/10/17/cudu-nie-bylo-po-pielgrzymce-z-obrzezy-kosciola/> [dostęp: 29.10.2025].
- Tarkowska E., 2012: *Ubóstwo i wykluczenie społeczne: sytuacja i kultura*. W: *Polska początku XXI wieku. Przemiany kulturowe i cywilizacyjne*. Red. K. Frysztański, P. Sztompka. Warszawa: IFiS PAN, s. 223—247.
- Taylor Ch., 1994: *The Political of Recognition*. W: *Multiculturalism: Examining the Politics of Recognition*. Ed. A. Gutmann. New Jersey: Princeton, s. 25—75.
- Wilczyńska A., 2013: *Uwarunkowania radzenia sobie młodzieży w sytuacjach zagrożenia wykluczeniem społecznym*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Williams K.D., 2009: *Ostracism. A Temporal Reed — Threat Model*. „Advances in Experimental Social Psychology”, vol. 41, s. 275—314.